

mélyebb nyomot; szem nem maradt ott szárazon és minden szív elszorult. A szokott iskolai ünnepélyek közül különösen az évnvtó és évszáró ünnepély volt háborús vonatkozású. Az elhangzott beszédek többnyire az itthonmaradtak kötelességeiról, a világháború okairól, a háború tanulságairól, formáló erejéről szóltak. Ez ünnepélyek nevelőértéke különösen ez évben volt nagy. Igaza van annak, aki azt írja, hogy az elmúlt iskolai évben tartott iskolai ünnepélyeket a legmélyebben átérzett tartalmi és érzelmi valóság jellemzi. — Nagy vonásokban ez tanítóképzőink első háborús tanévének vázlatos képe. Az Értésítőkben mindenütt arra vonatkozó reménysegeket olvassunk, hogy a következő iskolai évről szóló beszámolóokban majd több adatot tudnak közreadni. Igazabb és hübb képet mi is majd csak ezekből adhatunk.

Molnár Oszkár.

6. **A székesfőváros községi iskoláinak múlt évéről** a szokott Évkönyv ad számot.¹ E munka az egyesített évi jelentésnek méltó mintaképe. S a közoktatási ügyosztály, melynek nevében megjelent, jogosan elvárhatja, hogy ennek a munkának ne csak statisztikai értékét lássuk meg, hanem az első háborús tanévének beszédes tanúját is tiszteljük benne. — Félannyi épületben, félannyi tanítóval, kerekszámban 111 ezer tanulót neveltek és tanítottak a fővárosi iskolák, ezek közt 18,970 harcosnak a gyermekét is. Mostoha helyi viszonyok közepette folyt a munka, mert 67 iskola épületét használta a katonaság; és a tanítóknak szinte túlságos megterhelésével, mert a 650 behívottnak munkája az itthonmaradtak vállára nehezedett. Ingyenes helyettesítéssel, 32—36 heti órával. Sőt 40 órát adó tanító is akadt. Bár jól tudjuk, hogy ez csak *pars pro toto* s a többi város és falú tanítói meg az állami iskolák sáfárai is így viselik a terhet, nem kevesebb önfeláldozással és ép annyi lelkesedéssel: mégis jól esik ezt kiemelni és a szép perspektíván át előretekintve ki-mondanunk, hogy vannak kartársaink, akik megújított erővel ültetik át az ifjú lelkekbe a kötelességteljesítés és munkaszeretet palántáját. A tanács közoktatási osztályának vezetője hálával emlékszik meg erről a műhöz fűzött bevezetésében. A tanítói munka nagy értékének felismerése és kellő méltánylása is jele az időnek és jellemző vonása a főváros új közművelődési politikájának. Végigleng az egész könyvön ez a felfogás és ennek súlyát növeli, hogy ezt a szellemet az egész törvényhatóság szentesíti azzal a nagy anyagi áldozattal, melyet foko-

¹ *A Budapest-székesfővárosi községi iskolák évkönyve.* Évi jelentés az 1914/15. iskolai évről. Kiadja Budapest-székesfőváros tanácsának közoktatási ügyosztálya. 1915. 8° 938 lap., 3 korona.

zódó mértékben szavaznak meg évről-évre a közoktatás számára. — A könyv minden irányban tájékoztat. Főképen azonban a háború előidézte változásokat tükrözi. A táblázatok láncolatában mutatja be az osztályok elhelyezését, órabeosztást (volt iskola, ahol 8—11, 2—5-ig és 5—8-ig tanítottak). A hadbavonult tanárok-tanítók személyi adatainak pontos részletezéséből a szeretet melege sugárzik ki; még családi állapotukat is megtaláljuk itt. Személyenkint megneveznek mindenkit (tiszteletet gerjesztő szám!), akik a közigazgatás, a kórházak szolgálatában és egyéb társadalmi munkássággal szegődtek segítőivé a nagy nemzeti küzdelemnek. A műhelymunka, a Vöröskereszt-bizottság hadsegélyző tevékenysége, gyűjtések jelentékeny áldozatokat hoztak a haza oltárára. Az elemi iskolák maguk vagy 18 ezer darab ruhaneműt szállítottak katonáinknak. Az összes leányiskolák majdnem 100 ezer darabot. A leányok alkotó munkája ez számokban. Cserkészcsapatok, mezeti munkával segítő polgári iskolai tanulók, napközi otthonok (111 napközi otthon 6000 gyermek ellátásáról gondoskodott), gyermekek felruházása stb. a társadalom és iskola együttműködésének tükröképei. — Mindennél értékesebb az az összefoglaló ismertetés, mely a háborúnak s általában ezeknek a mozgalmas időknek a gyermek testi és lelki életére tett hatását mutatja be. (226—302. l.) Hosszabb-rövidebb jelentéseit olvashatjuk itt az egyes iskolák testületeinek. Beszámolnak azzal, hogyan hatott a hadiállapot a gyermek kedélyére, magaviseletére, szellemi fejlődésére, képzeletére, okozott-e változásokat szociális viszonyaikban s mi a véleménye a gyermeknek a háborúról. Gyermektanulmányi szempontból csak akkor látunk majd tisztán, ha összefoglaló és rendszerező áttekintést szerkesztenek az itt összehordott nyers anyagból. A hazaszeretet érzése nyert erőben; a fiúk játékaiban a háborúsdi eleme uralkodik, *vörös ördögök* akarnak lenni; a leányokban felébredt és erősödött a szánalom, a részvét érzelme; az újságolvasás vágya általában felébredt a gyermekekben: mindezek külső és szemellátható megnyilvánulásai a kétségkívül erős hatásnak. A gyermekek nyilatkozataiban, magok viselésében mutatkozó sokféle látszólagos ellentmondás bizonyára részben a hibás megfigyelésnek tulajdonítható, részben annak a körülménynek, hogy a gyermekben igen sokszor a szülőt szólaltatja meg az élet. Érdekes ebben a tekintetben a versenyterí elemi iskola jelentése. Egy fiú figyelmetlenségének, levertségének oka: a szülei révén kezébe került, a lapokban kormányintézkedésre meg nem jelent óriási arányú veszteségkimutatások. — Az érzelmi hatás nagy; felébred az együttérzés, testvériség; bíznak a gyermekek a mi seregünk győzelmében; erős szerb-gyűlölet az uralkodó; reális felfogás nyilvánul meg a gyermek szavaiban, a mesevilág fantasztikus hősei

helyébe igazi, vérből és húsból való hősöket állítanak (240. l.). *A valóságra ébredez a gyermekvilág.* Nyilvánvaló hatása ez az újságolvasásnak. A Timár-utca IV. osztályában két tanuló lapot is szerkesztett, ilyeneket ollózva ki a napilapokból: Egy ellenséges páncélos hajó nagy intervallumokban sikertelenül bombázta stb. . . . Szellemi látókörük határozottan bővült s meg kell állapítanunk, hogy a főváros iskoláiban erős kapcsolat létesül az iskola gondolatvilága és az élet között (l. polgári és középiskolák dolgozati tétéleit, az iskolai külön felolvasásokat, előadásokat, továbbá a német nyelvi és számtani tanítás köréből közölt példákat. Ez utóbbiak teljes, módszeres feldolgozásban, 227. l.). Ezt állandósítanunk kell mindenütt. Hatalmas lépés lesz a haladás felé. — Erkölcsi tekintetben szinte egyértelműen fegyelmezetlenséget, az eddiginél rosszabb magaviseletet, lazább erkölcsi felfogást állapítanak meg a jelentések, különösen a külvárosi iskolákban. Az anya fegyelmező ereje nem tudja pótolni a hadbavonult atya tekintélyét. — Legtöbbet szenvedtek a múlt évben az iparostanonc-iskolák. (Nincs ezeknek más elnevezésük?) Itt a létért való küzdelem megbénította az eredményes tanítást. Egyébként azonban életrevaló újításokkal fejleszti a főváros évről-évre ezt az iskolamenet is. Ugyanezt mondhatjuk a gazdasági háztartási és háziipari irányú (ismétlő) iskolákról is. — A tanácsi intézkedések és a közoktatási ügyosztály körlevelei egytől-egyig világos megnyilatkozásai a céltudatos vezetésnek. Inkább közigazgatási jellegük van. A pedagógiai vonatkozásuaknak meg volt a hatásuk az iskolák működésében. A kereskedelmi és ipari pályákra való figyelmeztetést állandóvá és hatásosabbá kellene tennie az ügyosztálynak, hogy ily módon a közszükségletek és egyéni érdekek kielégítését egyaránt elősegítse. A szellemi proletariatus, melyről dr. Déri Ferenc a leányok számára felállított új *Továbbképző Szabad Iskola* megnyitásakor olyan meggyőző erővel beszélt, a fiúk között még veszedelmesebb mértékű, mint a leányoknál. Ez ellen küzdve hatalmának egész erejével, az egész országnak tesz szolgálatot a főváros. A szakfelügyelői és iskolaszéki látogatások munkakörébe ez a feladat is sikeresen beleilleszthető. A tekintély ereje és a felhozható érvek igazsága bizonyára nem téveszti el hatását. — Ezt a gazdag tartalmú könyvet különben nem dicsérni kell, hanem olvasni. Sokféle tanulságot meríthetnek belőle egyesek is, de más városok vezetői is.

Teveli Mihály.

A fogyatékos érzékű gyermekek oktatása a háború után.

Hazánkban a fogyatékos érzékű gyermekek oktatása hova-tovább általánosabbá válik. A múlt kevésbé törődött ezekkel a szerencsétle-